

УДК 159.923.2-053.81:[316.776.32:004.4]
DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2022.12.16>

СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО «КАРАНТИННИХ» МЕМІВ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ДОМІНУЮЧИМ СТИЛЕМ ГУМОРУ ТА ОСОБИСТІСНИМИ ДИСПОЗИЦІЯМИ

Олена Черткова

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000
e-mail: olena.chertkova@lnu.edu.ua*

Софія Чолій

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000
e-mail: softya.choliy@lnu.edu.ua*

Оксана Сенік

*Український Католицький Університет
вул. Свенціцького, 17, м. Львів, Україна, 79011
e-mail: osenyk@ucu.edu.ua*

Стаття присвячена вивченню ставлення молоді до «карантинних» жартів на тлі пандемії COVID-19, з огляду на домінуючий стиль гумору досліджуваних та їхні особистісні диспозиції. У дослідженні взяли участь 119 осіб, з яких 79,9% – жінки. Досліджувані оцінювали стимульний матеріал – вісім блоків «карантинних» мемів на теми загальної паніки та самонавіювання під час карантину, масового скуповування товарів «першої необхідності», зміни побуту та роботи в умовах карантинних обмежень тощо. Для оцінки гумористичності кожного тематичного блоку використано авторську анкету, яка складалася із восьми запитань, перевірених на гомогенність. Результати перевірки за допомогою а-Кронбаха виявили коефіцієнт гомогенності від 0,81 до 0,87 залежно від тематичного блоку мемів. Для дослідження базових диспозицій особистості використано короткий п'ятифакторний опитувальник особистості ТІРІ “ТІРІ-UKR” в адаптації М. Кліманської, І. Галецької; для діагностики стилів гумору – опитувальник Р. Мартіна, що дозволяє виміряти міру вираження афіліативного, самопідтримуючого, агресивного і самопринижуючого стилів гумору. Виявлено, що оцінка гумористичності жартів різної «карантинної» тематики пов'язана з такими стилями гумору, як самопідтримуючий, агресивний та самопринижуючий. Натомість афіліативний стиль гумору, який не передбачає використання сарказму та цинічних жартів, не пов'язаний із позитивною оцінкою «карантинних» мемів. Для диспозиційних характеристик виявлено позитивні зв'язки з окремими тематичними блоками «карантинних» мемів: емоційна стабільність, екстраверсія та відкритість новому досвіду пов'язані із позитивною оцінкою жартів про загальну паніку та самонавіювання, екстраверсія також пов'язана з оцінкою жартів щодо зміни побуту в умовах карантинних обмежень (перехід на дистанційний формат), добросовісність – з оцінкою жартів на тему засобів особистої гігієни та самоізоляції. Статистично значущих зв'язків між диспозицією дружелюбності й оцінкою гумористичності «карантинних» мемів не виявлено. Отже, оцінка мемів як гумористичних пов'язана з тими індивідуальними стилями гумору та особистісними диспозиціями, зміст яких резонує із тематикою «карантинних жартів».

Ключові слова: меми, стилі гумору, особистісні диспозиції, «карантинний» гумор, COVID-19, ставлення до мемів.

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 та пов'язані з нею обмеження у сферах спілкування, вільного пересування, роботи та навчання стали неабияким викликом для цілого суспільства. Впровадження багатотижневих карантинів часто сприймалося пересічними українцями неоднозначно: хтось слухняно дотримувався нововведених правил, а хтось виявляв опір змінам, хтось піддався паніці та тривозі, а хтось вважав загрозу значно перебільшеною. Безсумнівно, ці обмеження мали наслідки для кожного індивіда, адже часто приводили до незадоволення потреб сучасної людини, які є основними в забезпеченні її ефективного функціонування. Це і перепони в міжособистісній комунікації (погіршення якості інтеракцій, переважання дистанційного та опосередкованого спілкування, їхня обмеженість, а почасти і повна відсутність) та забезпеченні безпеки (загроза втратити здоров'я, близьких людей, виклики в економічно-фінансовому складнику життєдіяльності, порушення психічної рівноваги, відсутність почуття стабільності тощо). Очевидно, такі умови здатні активувати найрізноманітніші види долаючої поведінки (копінгу): від уникнення до більш активних способів адаптації та боротьби.

Низка українських та закордонних дослідників наголошують на ролі гумору як способу давати раду зі складними життєвими обставинами, відносячи почуття гумору до внутрішніх особистісних ресурсів долаючої поведінки (М. Аргайл, Р. Мартін, Т. Титаренко, О. Зайва та інші). Значний внесок у вивчення проблеми гумору здійснив Р. Мартін у своїй праці «Психологія гумору», де висвітлив розроблену ним концепцію про стилі гумору та співвідніс їх з характерологічними особливостями особистості [1]. Про неабияку роль гумору в переживанні пандемії COVID-19 свідчить миттєве і блискавичне створення специфічних «карантинних» мемів, жартів, образів, які заповнили стрічки соціальних мереж та цифрові ЗМІ. Найбільш активними користувачами окреслених інформаційних джерел є саме молоді люди і можна припустити наявність у них різного ставлення до такого «карантинного» контенту залежно від індивідуального стилю гумору.

Мета статті – висвітлити результати емпіричного дослідження, присвяченого виявленню особливостей ставлення молоді до «карантинного» гумору з огляду на домінуючий стиль гумору та диспозиційні особливості.

Теоретичне підґрунтя дослідження. Слово «гумор» прийшло до нас з гуморальної медицини давніх греків, де описувало баланс рідин в організмі (з лат. “humor” – людські рідини), який залежав від людського здоров'я та емоційного стану особи [2]. Проте з часом його почали використовувати і в звичному для нас ключі. Так, наприклад, Гіппократ указував на те, що гумор має зцілюючі властивості у боротьбі з хворобами [3, с. 14]. Однак деякі дослідження свідчать про відносно короткотривалий термін використання поняття «гумор»: за твердженням мовознавця А. Мехеда, до XVI століття англійське слово латинського походження “humour” не мало іншого значення, окрім рідини, сирості та вологості [4, с. 118].

Звертаючись до здобутку психологічної науки на тему гумору станом на сьогодні, стикаємось з неймовірним плюралізмом трактування цього поняття, що відображається у сформульованих дефініціях, описах характеристик, притаманних цьому явищу, або ж функціях, описаних у теоріях гумору. Складність визначення поняття гумору пов'язана також з проблемою референту, тобто окресленням того, що ми безпосередньо можемо називати гумором, оскільки це слово вживається для позначення великої кількості різних феноменів. До прикладу, візьмемо речення: «Андрій сьогодні в гарному гуморі» і речення: «Марія має гарне почуття гумору». Очевидно, перше речення скоріше наводить на думку, що досліджуване нами слово тут позначає стан людини, коли ж «гумор» у другому реченні скоріше означає постійну властивість або ж рису характеру. Перш ніж навести конкретні приклади таких визначень, варто згадати про різноманіття синонімів, які суттєво розширюють сприймання терміна, бо є ним об'єднані. І. Вержинська [5, с. 29] наводить такі

прикладі лексем, які є синонімами до гумору, як: комедія, гра слів, комізм, сатира, жарт, висміювання, насмішка, кумедний випадок, веселощі, абсурдність, дотепність, та багато інших. Загалом у цій праці виокремлено близько 50 близьких за значенням слів в англійській та російській мовах. А. Мехед у статті «Таксономії комічного» звертає увагу на необґрунтовану взаємозамінність понять «комічне», «гумор», «іронія», «жарт», «пародія», «сатира», «містифікація», «комічність» та «сміх» [4]. Нині ми зупинимось на притаманному людській психіці феномену «почуття гумору», адже, розглядаючи власне гумор, легко можна перейти у філософські роздуми про категорію комічного і дотепного і не помітити відходу від психічних явищ.

М. Ярошевський, А. Петровський вказують, що у звичайному слововживанні почуття гумору – це здатність людини помічати, фіксувати та осмислювати в явищах навколишньої дійсності їх комічні сторони, емоційно на них відгукуючись, причому обов'язково використовуючи уміння суб'єкта виявляти протиріччя в навколишній дійсності, зберігаючи дружелюбність до об'єкта гумору [6, с. 447]. А. Лук називає почуття гумору самостійною психічною функцією, яка пов'язана з емоціями та інтелектом, проте не є до них зведеною; є здатністю сприймати гумор, але не продукувати його [7]. Психологічний словник Р. Немова пропонує два варіанти визначення цього поняття: в першому знаходимо емоційний компонент у вигляді ставлення («добродушно-глузливе ставлення людини до чого-небудь»), у другому – когнітивний: «вміння жартувати, правильно сприймати жарти на свою адресу, бачити та уявляти те, що відбувається довкола, в комічному вигляді» [8, с. 500]. Ю. Тамберг наводить цілу низку характеристик, які мають бути розвинені у людини з почуттям гумору: образне, асоціативне і логічне мислення, ува, спостережливність, кмітливість, знання і сміливість [9, с. 15].

Вищесказане наводить на думку, що гумор – справді складне і комплексне поняття, яке має синтетичну природу, проблема визначення якого є актуальною і досі. Р. Єршова та Р. Шарапова у своїй концепції гумору як функціональної системи ілюструють складники гумору та їхні взаємозв'язки [10]. У роздумах над тим, як може концептуалізуватися гумор, дослідниці звернули увагу на найпоширеніші його вияви: як поведінковий патерн, здатність, темпераментальна риса, естетична реакція, відношення та копінг-стратегія. Це дослідження ставить акценти на тому, що почуття гумору – ціла суміш з «перцептивних, когнітивних, емоційних, фізіологічних та поведінкових процесів, де індивідуальні характеристики пізнавальної сфери, протікання емоціональних процесів, темпераментальні та характерологічні особливості – лиш невелика частка детермінант гумору» [11, с. 87]. Розглянувши когнітивний, мотиваційний, продуктивний, атиготно-цільовий, рефлексивно-оцінковий, динамічний, регуляторний та емоційний компоненти гумору, вони дійшли висновку, що гумор є системною властивістю особистості з позицій комплексного системно-функціонального підходу.

Інтегруючи різні підходи до гумору, варто було б розглянути такі його складники. як: 1) фантазія, яка включає вміння будувати асоціативні ряди, вміння ламати звичний причинно-наслідковий зв'язок та вміння мислити неординарно – “outside the box”; 2) начитаність, обізнаність, ерудованість; 3) висока швидкість обробки інформації (здатність своєчасно реагувати на те, що відбувається); 4) рішучість для того, щоб висловитись, та певне вміння робити це; 5) увага до навколишнього середовища (спостережливність); 6) зацікавленість у тому, щоб жартувати (мотивація робити це).

У цьому дослідженні буде фігурувати поняття «карантинний гумор», під яким матиметься на увазі зведення його до ситуації, яка виникла через пандемію COVID-19. До останньої віднесено: зміну умов звичайного існування населення у вигляді карантинних обмежень, зокрема масковий режим, фізичне дистанціювання у вигляді самоізоляції, а

також дистанціювання у місцях масового скупчення людей; введення локдаунів, що не мали однозначних часових рамок, стан загальної паніки та явище самонавіювання, різке збільшення масового скуповування товарів першої необхідності (або того, що ними вважають), зміну умов побуту (тобто можливе примусове зближення членів родини під час запровадження локдаунів), політичні дії щодо намагання врегулювати ситуацію коронавірусу, зміну організації робочого процесу тощо.

Як бачимо, ситуація пандемії суттєво вплинула на нормальне функціонування великої кількості людей, докорінно змінивши спосіб та характер життя: за час пандемії у всього населення змінився побут та реальність у сторону сприймання таких умов як випробування. Нові правила життя, введені «згори», безумовно, створили тиск, стрес та напругу, викликали емоції, які не резонують із уявленнями про спокійне життя, змінили умови життєдіяльності та комунікації. Скоротилися можливості прогулянок й активного дозвілля, а разом із тим і соціальні контакти; люди працювали з дому, живучи наче у «дні бабака», коли кожен день схожий на попередній, доводилося звикати до нових способів контактування з рідними, друзями і колегами за допомогою різних електронних додатків, якщо взагалі вдавалося зберегти робоче місце. Багато сімей стикнулися з конфліктами. Тому умови життя в час пандемії можна окреслити як сповнені стресу та різних загроз, міжособистісних та внутрішньоособистісних криз. Inter-Agency Standing Committee (Міжвідомчий постійний комітет) склав інформаційну записку щодо аспектів психічного здоров'я та психосоціальної підтримки під час спалаху COVID-19, в якій зазначив найбільш поширені емоційні реакції та стани у відповідь на поширення коронавірусної хвороби: найчастіше страх у всіх можливих виявах (інфекціювання та наслідків цього для здоров'я, втрати роботи, соціальне виключення, розлуки з близькими тощо); відчуття безпорадності, нудьги та самотності аж до депресії [12, с. 3].

М. Слюсаревський провів дослідження, у якому проаналізовано тенденції у стані суспільної свідомості в Україні. З-поміж іншого, він звернув увагу на психоемоційне напруження, зумовлене тривалим стресом, яке «має тенденцію до накопичення і тому здатне спричинитися до розгортання відтермінованих дезадаптивних реакцій на пандемію та потягти за собою цілий комплекс небажаних медичних, соціальних та економічних ризиків» [13, с. 68], серед яких автор зазначає психічні розлади, заперечення необхідності обмежувальних закладів і протестні настрої.

Задля уникнення або зменшення психологічного дискомфорту та збалансування свого психоемоційного стану застосовуються ефективні та дієві методи боротьби з такими специфічними навантаженнями – копінг-стратегії. З англійської мови термін «копінг» перекладається як подолання труднощів, справляння з ними. У працях Н. Водоп'янової бачимо доволі широке визначення цього конструкту: поняття «копінг» включене у структуру стресу і перекладається як психологічне подолання або справляння, що включає у себе комплекс способів та прийомів подолання дезадаптації та стресових станів; воно охоплює всі види взаємодії суб'єкта із завданнями зовнішнього або внутрішнього характеру, з труднощами, які необхідно вирішити, уникнути, взяти під контроль або пом'якшити [14, с. 212–213]. Копінг-поведінка буває двох видів: активна та пасивна, де перша спрямована на зміну (усунення) впливу стресогенної ситуації на особистість, а друга – на редукцію емоційної напруги, де стресова чи фруструюча ситуація не змінюється [15, с. 23–25]. Копінг-стратегії досліджували С. Фолкман та Р. Лазарус [16]. Вони запропонували три базові копінг-стратегії: «вирішення проблем», «пошуку соціальної підтримки» та «уникнення». Зважаючи на різноманіття специфіки почуття гумору, цей варіант взаємодії зі стресогенними ситуаціями, а також їх сприйманням може супроводжувати будь-яку з цих базових копінг-стратегій у різний спосіб.

О. Баєр провела масштабний аналіз літератури з проблеми особливостей виявлення гумору як ресурсу психологічного подолання задля того, щоб запропонувати свою класифікацію сфер виявлення, змісту та стилів гумору як ресурсу стресоподолання з позицій когнітивно-експерієнціальної теорії внутрішнього світу особистості [17]. Цей доробок показує, наскільки багато різноманітних виявів може мати гумор як ресурс для психічного подолання. За схожими міркуваннями було проведено квазі-експеримент під керівництвом О. Зайвої, де досліджувався характер зв'язку почуття гумору та психологічного подолання [18]. Ця робота підтвердила наявність стресозахисного потенціалу почуття гумору; реакція на зовнішні обставини з використанням гумору може бути дією несвідомого (психологічний захист) або свідомим зверненням задля отримання ресурсу (психологічне подолання); якщо суб'єкт усвідомлює роль гумору як ресурсу психологічного подолання, то він характеризується як більш успішний у функціонуванні та життєдіяльності.

Втім це не єдине, в чому гумор виявляє себе як потужний інструмент соціальної та внутрішньоособової взаємодії. Очевидно, з погляду різних теоретичних підходів до цього явища функції будуть різними, позаяк у кожному з них представлено свої уявлення та психологічні особливості сприймання та створення гумору, де під різними кутами зору теоретики кожної класифікації зосереджуються на різних проблемах та, відповідно, функціях. Так, наприклад, з теорії переваги впливає, що гумор – це спосіб отримання позиції домінанта над певними явищами та людьми; з теорії невідповідності – реакція на підмічання якогось парадоксу або абсурду; з теорії розради – «звільнення» від емоційного навантаження. Мартін Род у своїй великій праці «Психологія гумору» об'єднує та описує головні категорії психологічних функцій такого явища. Це є когнітивні та соціальні вигоди позитивних емоцій радості, використання гумору для соціальної комунікації та впливу, а також зняття напруги та подолання неприємностей [1, с. 36]. Цілий розділ автор присвячує взаємозв'язку гумору та психічного здоров'я, наголошуючи на важливості його у регулюванні стресу, підтримці міжособистісних стосунків, підтримці емоційного здоров'я тощо [1, с. 308–352]. Дослідження М. Абдуллаєвої демонструє вплив гумору як потужного механізму регуляції емоцій, де він підсилює позитивні емоції та послаблює негативні, а отже, гумор є серйозним засобом для подолання негативних, стресових ситуацій [19].

У дослідженні гумору варто відзначити створений М. Родом з колегами опитувальник стилів гумору “Humor Styles Questionnaire” (HSQ) [1, с. 247–250]. Гумор як своєрідний психологічний захист, що спрямований на збереження цілісності власного «Я», або як конструктивна чи деструктивна форма агресії – таке бачення лягло в основу класифікації стилів гумору на афіліативний, самостверджувальний, агресивний та самопринижуючий. Цікавим є доповнення Г. Квасника, який, дивлячись крізь призму соціальної взаємодії та ролі гумору в ній, розглядає ці стилі як рівні гумористичної активності [11]. Між собою стилі співвідносяться за критеріями спрямованості гумору на себе чи на інших, а також за характером: підтримуючим або принижуючим. При цьому ці стилі поділяються на адаптивні та шкідливі, де перші пов'язані з позитивним психологічним функціонуванням (до них відносять самостимулюючий та афіліативний), а другі – асоціюються з негативними наслідками (агресивний та саморуйнівний стилі).

Отже, як варіант психічної розрядки від напруги, як варіант адаптації до нових умов, як спосіб відволікання від стресу та страхів або ж навіть як спосіб боротьби, багато користувачів Інтернету почали використовувати гумор у вигляді генерації та/або поглинання жартів про коронавірус та самоізоляцію. Злободенні теми набули вигляду картинок із підписами або без, хвилюючі моменти самоізоляції та карантину вмістилися в рамки малюнка, набувши значень, які нівелювали важливість тем та напругу від цієї важливості, з одного боку, а з іншого – поширились, крім фізичної реальності, у віртуальну. Звісно,

були й ті, хто різко критикував такий вияв творчості, посилаючись на етику, мораль, співчуття постраждалим від коронавірусної хвороби людям. Хоча гумор – річ не універсальна (залежно від віку, статі, соціального статусу, індивідуально-особистісних характеристик змінюється як гумор, так і його сприймання та оцінка), меми (тобто жартівливі картинки) поширилися мережею людей з абсолютно різним пережитим минулим, інтересами та вподобаннями, різними особистісними характеристиками. Наприкінці 2020 року було проведено масштабне дослідження емоційного відгуку на «карантинний» гумор у людей, які перебувають на території Італії [20]. Науковці дійшли висновку, що відповідь на гумор залежить від дуже багатьох чинників, серед яких – форма подачі гумору, тема гумору, демографічні фактори, риси характеру, межі психологічної дистанції, рівень освіти тощо.

У цьому дослідженні ми намагались проаналізувати зв'язки реакцій на «карантинний» гумор зі стилями гумору та диспозиціями особистості.

Методологія. У дослідженні взяли участь 119 осіб віком від 17 до 33 років ($M = 21,55$, $SD = 2,98$), з них 23 – чоловіки (19,3%), 95 – жінки (79,9%), 1 – небінарна особа (0,8%). Дослідження проводилося у березні–квітні 2021 року за допомогою використання гугл-форми на добровільних засадах. 75,7% досліджуваних вказали місцем актуального проживання Львівську область, решта 24,3% – це мешканці Київської, Миколаївської, Вінницької, Волинської, Івано-Франківської, Тернопільської, Закарпатської, Дніпропетровської, Житомирської, Харківської і Хмельницької областей України.

Для дослідження базових диспозицій досліджуваних використано короткий п'ятифакторний опитувальник особистості ТІРІ "ТІРІ-UKR" в адаптації М. Кліманської, І. Галецької. Перевагою цієї методики є коротка форма, яка дозволяє «виявити і виміряти глибинні психологічні риси особистості, виокремлені в дискурсі п'ятифакторної теорії особистості» [21]: екстраверсія (vs інтроверсія), дружелюбність, добросовісність, емоційна стабільність та відкритість новому досвіду. Це опитування складається з 10 варіантів характеристик особистості, кожен з яких починається фразою «бачу себе як людину, яка є...», містять як інверсивні, так і прямі характеристики для досліджуваних осіб.

Для визначення стилів гумору досліджуваних використано опитувальник діагностики стилів гумору Р. Мартіна в адаптації С. Єніколопова, Е. Іванової, А. Зайцевої [22], що дозволяє виміряти міру вираження чотирьох стилів гумору: афіліативного, самопідтримуючого, агресивного і самопринижуючого. 1) Афіліативний гумор (*Affiliative humor*), також відомий як підтримуючий, спрямований на інших. Передбачає розповіді анекдотів про речі, які кожному можуть здатися смішними. Зазвичай це гумор повсякденного життя: тварини та повсякденні явища разом із самою рутиною стають об'єктами жартів. Мета використання такого гумору – об'єднати людей, створити відчуття спільності, щастя та добробуту. Також вони використовуються для того, щоб розрядити обстановку, а також сформувати до себе позитивне ставлення оточуючих. Зазвичай це добрий гумор, який не передбачає сарказму та цинічних жартів. 2) Агресивний гумор (*Aggressive humor*) – цей стиль гумору передбачає приниження, сарказм та допускає образи, глузування. Є деструктивним, спрямованим на інших. Може бути використаний у цілях маніпуляції іншими. 3) Самостимулюючий гумор (самопідтримуючий гумор, *Self-enhancing humor*) – це вміння сміятися з себе та зберігати почуття гумору перед обличчям труднощів та проблем, наприклад, жартувати, коли з тобою трапилось щось погане. Такий гумор використовується як регулятор емоцій та як механізм боротьби зі стресом [13]. Люди, яким притаманний цей стиль гумору, нерідко розповідають кумедні історії з життя, висміюючи невдачі на позитивний лад. Вони намагаються знайти гумор у повсякденних ситуаціях, і по-доброму зробити себе цілком гумору. Є погляд, що цей стиль гумору виконує функцію захисту проти анкіогенних екзистенційних тем і фактів шляхом використання чорного гумору і

самовисміювання [23]. 4) Самопринижуючий гумор (*Self-defeating humor*) – стиль гумору, де люди на агресивний лад принижують самих себе, маючи на меті викликати жалість та співчуття, здобути прихильність значущих інших, або дозволяють оточуючим робити себе об'єктом жартів і готові розділити з ними цей сміх. У їхніх словах лунає мото «бідний я – пошкодуйте». Як і у самостимулюючому стилі, люди із самопринижуючим стилем гумору самі роблять із себе об'єкт насмішок, а інколи і знущань. Стиль є деструктивним, спрямованим на себе.

Учасникам дослідження також було запропоновано оцінити меми на тему «карантинного» гумору. Меми були розділені на 7 тематичних блоків: 1) загальної паніки та самонавіювання під час карантину; 2) масового скуповування товарів «першої необхідності»; 3) зміни побуту в умовах карантинних обмежень (перехід на дистанційний формат, тобто «перенесення» офісу додому); 4) феномену Миколаївської області в контексті пандемії (там найпізніше почали реєструвати хворих на COVID-19); 5) засобів особистої гігієни та самоізоляції; 6) роботи в час пандемії; 7) політичні теми в контексті пандемії. Кожен блок мемів складався з 3–5 гумористичних картинок, які пропонувалося оцінити за авторською анкетною оцінкою гумористичності стимульного матеріалу. Анкета складалася із 8 запитань на кшталт «У мене покращився настрій після перегляду мемів» (так/ні/змішані відчуття), «Меми викликали в мене лише позитивні враження» (так/ні/змішані почуття), «Оцініть, наскільки вам було смішно» (дуже розсмішило/це було смішно/нормальні жарти/нічого особливого/зовсім не смішно). Відповіді на запитання анкети переводилися у бали від -1 до 1. Відповідно, кожен тематичний блок мемів міг бути оцінений від -8 до 8 балів. Відповіді на кожен блок мемів були перевірені на гомогенність з метою встановити, чи можна їх використовувати як сумарний показник оцінки гумористичності стимульного матеріалу. Результати показали, що α -Кронбаха для оцінки різних блоків мемів становить від 0,81 до 0,87, що свідчить про високий рівень гомогенності питань авторської анкети, а отже, сумарний показник за анкетною можна використовувати для оцінки гумористичності стимульного матеріалу.

Дані, зібрані за допомогою авторської анкети, а також за допомогою методик ТІРІ та визначення стилів гумору, було перевірено на відповідність нормальному розподілу. Виявлено, що сумарні показники оцінки окремих блоків мемів дещо відхиляються від нормального розподілу, тому для дослідження зв'язків оцінок «карантинного» гумору зі стилями гумору та диспозиціями особистості було використано кореляційний аналіз Спірмена.

Результати емпіричного дослідження. У результаті проведеного кореляційного аналізу були встановлені прямі кореляційні зв'язки між самопідтримуючим, агресивним, самопринижуючим стилями гумору та середньої оцінкою всіх блоків мемів (табл. 1). Статистично значимих зв'язків з афіліативним стилем гумору не виявлено.

Таблиця 1

Кореляційні зв'язки для шкали «Усереднена оцінка блоків мемів»

№	Шкали	Коефіцієнт кореляції r , $p < 0,05$
1	Самопідтримуючий стиль гумору	0,25
2	Агресивний стиль гумору	0,2
3	Самопринижуючий стиль гумору	0,19

Шкала «Самопідтримуючий стиль гумору» позитивно корелює з оцінкою таких блоків мемів з авторського опитувальника: № 1 «Загальна паніка та самонавіюваність»; № 2 «Масове скуповування товарів першої необхідності»; № 3 «Зміна побуту в умовах карантинних обмежень»; № 4 «Миколаївська область» та № 7 «Політичні теми в контексті пандемії», табл. 2.

Таблиця 2

Кореляційні зв'язки для шкали «Самопідтримуючий стиль гумору»

№	Шкала	Коефіцієнт кореляції r , $p < 0,05$
1	Середня оцінка блоку мемів щодо загальної паніки та самонавіювання (блок № 1)	0,19
2	Середня оцінка блоку мемів щодо різкого збільшення масового скуповування товарів (блок № 2)	0,27
3	Середня оцінка блоку мемів щодо зміни сучасного побуту внаслідок карантинних обмежень (блок № 3)	0,25
4	Середня оцінка блоку мемів щодо феномену Миколаївської області (блок № 4)	0,24
5	Середня оцінка блоку політичних мемів (блок № 7)	0,19

Для шкали «Самопринижуючий стиль гумору» отримано прямі кореляції з блоком № 3 про зміни побуту внаслідок пандемії ($r = 0,25$, $p < 0,05$) та блоком № 4 щодо феномену Миколаївської області ($r = 0,22$, $p < 0,05$).

Шкала «Агресивний стиль гумору» прямо корелює з оцінкою гумористичності блоку № 2 щодо масового скуповування товарів першої необхідності ($r = 0,2$, $p < 0,05$); № 3 щодо зміни побуту в умовах карантинних обмежень ($r = 0,21$, $p < 0,05$); № 4 щодо феномену Миколаївської області ($r = 0,18$, $p < 0,05$) та блоку № 7 про політичні теми в контексті пандемії ($r = 0,19$, $p < 0,05$).

Для шкали «Афіліативний стиль гумору» не отримано статистично значущих кореляцій з оцінкою гумористичності різних блоків «карантинних» мемів.

Шкала «Емоційна стабільність» показала прямий зв'язок із середньою оцінкою всіх блоків мемів ($r = 0,19$, $p < 0,05$) та оцінкою блоку жартів про загальну паніку та самонавіювання зокрема ($r = 0,22$, $p < 0,05$).

«Екстраверсія» прямо пов'язана із середньою оцінкою блоку № 3, що присвячений зміні побуту в умовах карантинних обмежень ($r = 0,19$, $p < 0,05$), та оцінкою блоку № 1 щодо загальної паніки та самонавіювання під час карантину ($r = 0,2$, $p < 0,05$). Оцінка блоку № 1 показала також пряму кореляцію з «Відкритістю до досвіду» ($r = 0,21$, $p < 0,05$).

Шкала «Добросовісність» методики дослідження базових диспозицій прямо корелює з оцінкою блоку № 5 на тему засобів особистої гігієни та самоізоляції ($r = 0,2$, $p < 0,05$).

Для диспозиції «Доброчливість» статистично значущих зв'язків з оцінкою гумористичності різних тематичних блоків «карантинних» мемів не виявлено.

Питання 6 анкети оцінювання блоків мемів, що стосувалося неетичності та/або зневажливості жартівливої картинки, у різних блоках позитивно корелювало зі шкалами «Відкритість новому досвіду» та «Самопідтримуючий стиль гумору» та негативно корелювало зі шкалами «Вік» та «Зміна достатку» (табл. 3).

Отже, чим більше виражений в осіб самопідтримуючий, агресивний чи самопринижуючий стилі гумору, тим вище вони схильні оцінювати «карантинний» гумор, а отже, позитивніше сприймати жарти на злободенні теми, що може свідчити про те, що наведені стилі гумору є одним з варіантів копіngu, який використовується для боротьби зі стресом, зокрема зумовленим COVID-19.

Особи з вищим рівнем самопідтримуючого стилю гумору та більш екстравертовані особи схильні високо оцінювати мему про зміну побуту внаслідок карантинних обмежень. Мему про загальну паніку, масове скуповування товарів, феномен Миколаївської області та політичних діячів та владу в контексті пандемії коронавірусної хвороби викликають в осіб, які володіють умінням сміятися з себе та зберігати почуття гумору перед обличчям

труднощів та проблем, позитивні враження, покращення настрою та бажання переглядати жартівливі картинки і далі.

Таблиця 3

Кореляційні зв'язки для шкали «Питання 6» щодо етичності жартів

№	Шкала	Коефіцієнт кореляції $r, p < 0,05$				
		Блок 1*	Блок 2	Блок 3	Блок 4	Блок 7
1	Вік	-0,2			-0,2	-0,2
2	Відкритість новому досвіду	0,18	0,19	0,3	0,25	0,31
3	Зміна достатку				-0,19	
4	Самопідтримуючий стиль гумору	0,19	0,28	0,25		0,18

* блок № 1 – мему щодо загальної паніки та самонавіювання; блок № 2 – мему щодо різкого збільшення масового скуповування товарів «першої необхідності»; блок № 3 – мему щодо зміни сучасного побуту внаслідок карантинних обмежень; блок № 4 – мему щодо феномену Миколаївської області в контексті пандемії; блок № 7 – політичні мему в контексті пандемії COVID-19.

Виявлено, що чим більша схильність до самопринижуючого стилю гумору як такої стратегії копінгу, де особи самі роблять із себе об'єкт насмішок, тим вища схильність високо оцінювати мему про відсутність виявлених випадків коронавірусу в Миколаївській області та про пертурбації у звичайному житті людей внаслідок карантинних обмежень. Причини того, що особам із самопринижуючим стилем гумору подобаються жарти саме такої тематики, можуть полягати у такому: припускаємо, що мему на тему зміни побуту через пандемію, що торкнулися чи не кожного, відображають «наболілі» теми: переведення роботи та навчання в онлайн-формат, відсутність соціального середовища і зменшення частоти безпосередніх контактів, певна розслабленість вдома – все це є причиною посміятись із себе, порівнявши контрастні між собою реальності «до» та «під час» карантинних обмежень.

Особам з вищою схильністю до агресивного стилю гумору було цікавіше переглядати мему на політичну тематику, зміну побуту в умовах карантинних обмежень, масове скуповування товарів першої необхідності та Миколаївську область. Отримані результати можна пояснити тим, що ці жарти за своїм змістом спрямовані на висміювання: чи то обставин, в яких ми перебуваємо, чи певних категорій осіб у вигляді жителів певного регіону чи представників влади. Гострота, глузування, певне приниження, тиск на те, що дратує і викликає бурхливі негативні емоції, відображаються в тематиці наведених жартів.

Досліджувані, яким більшою мірою притаманна емоційна стабільність, оцінили всі блоки мемів як більш гумористичні, зокрема, мему на тему загальної паніки та самонавіювання під час карантину.

Також виявлено, що особи з вищим рівнем добросовісності більш високо оцінюють блок мемів № 5 на тему засобів особистої гігієни та самоізоляції; а особам, які є екстравертами та/або відкритими новому досвіду, притаманна схильність вище оцінювати блок № 1 щодо загальної паніки та самонавіювання під час карантину. Отримані результати мають спільне «коріння» в тому, що вище оцінюються ті тематичні блоки, що резонують із диспозиційними якостями особистості: особам, які є старанними та ретельними, більше подобаються жарти про те, де ці якості необхідні – в дотриманні певних систематичних обмежень та вимог; ті ж, хто має тенденцію звертати більшу увагу на зовнішній світ, оцінюють вище жарти про загальносуспільні настрої.

До оцінювання мемів як неетичних та/або зневажливих більше схильні старші особи та ті, хто пережив зміну достатку, що може свідчити про індивідуальні особливості

способу реагування на невідоме та травмуюче. Ті ж, хто мають самопідтримуючий стиль гумору та/або диспозиційно відкриті новому досвіду, навпаки, мають тенденцію негативно відповідати на питання про недоречність такого гумору в поставлених умовах, бо для таких осіб жарт – це ресурс, а не тиск.

Висновки. Проведене дослідження ставлення молоді до «карантинного» гумору в час пандемії COVID-19 дало можливість виявити та проаналізувати взаємозв'язки особистісних характеристик (домінуючого стилю гумору, екстраверсії, дружелюбності, добросовісності, емоційної стабільності, відкритості новому досвіду) та оцінки гумористичності «карантинних» мемів особами молодого віку. Виявлено, що більш позитивно оцінюються ті жартівливі мему, зміст яких резонує з індивідуальним стилем гумору чи особистісною диспозицією. Одержані результати свідчать про актуальність дослідження гумору як одного із копінг-ресурсів у складних життєвих ситуаціях, ситуаціях невизначеності, загрози, надзвичайних ситуаціях тощо. Цікавим напрямом подальших досліджень цієї теми може бути вивчення динаміки ставлення до пандемії та карантину крізь призму гумористичного контенту, дослідження зміни ставлення в результаті адаптації до наявних умов життя, збільшення особистого досвіду безпосередніх контактів із самим вірусом, а також у контексті нових пандемічних тем, наприклад, вакцинації.

Список використаної літератури

1. Мартин РА. Психология юмора / Пер. с англ. под ред. Л.В. Куликова. Санкт-Петербург : Питер, 2009. 480 с.
2. Етимологічний онлайн-словник російської мови Макса Фасмера. URL: <https://lexicography.online/etymology/vasmer/%D1%8E/%D1%8E%D0%BC%D0%BE%D1%80>.
3. Семенова Т.В. Социальная психология комического: социальное познание, компетентное общение, эмоциональная регуляция, личностное саморазвитие, теоретико-эмпирические исследования : учебное пособие. Самара : ПГСГА, 2014. 384 с.
4. Мехед А.С. Таксономія комічного. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського* : збірник наукових праць. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2010. Вип. 12. С. 117–120. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/kdsm_2010_12_21.pdf.
5. Вержинская И.В. Юмор: история и классификация понятия. *Вестник ЧелГУ*. 2011. № 11. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yumor-istoriya-i-klassifikatsiya-ponyatiya>.
6. Ярошевский М.Г., Петровский А.В. Общая психология. *Психологический лексикон. Энциклопедический словарь в шести томах* / ред. А.В. Петровского ; ред.-сост. Л.А. Карпенко ; под общ. ред. А.В. Петровского. Москва : ПЕР СЭ, 2005. 494 с.
7. Лук А.Н. О чувстве юмора и остроумии. Москва : Искусство, 1968. 191 с.
8. Немов Р.С. Психологический словарь. Москва : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2007. 560 с.
9. Тамберг Ю.Г. Как развить чувство юмора. Москва : Флинта, 2005. 272 с.
10. Ершова Р.В., Шарапова Р.З. Представление о чувстве юмора в психологии. *Вестник РУДН. Серия: Психология и педагогика*. 2012. № 3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/predstavleniya-o-chuvstve-yumora-v-psihologii>.
11. Квасник Г.В. Багатовимірність гумору: актуальні дослідження психологічного феномену. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Психологія*. 2014. № 47.
12. Inter-Agency Standing Committee. Інформаційна записка. Аспекти психічного здоров'я та психосоціальної підтримки під час спалаху COVID-19. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/5406/file/metnal_health_breifing_note.pdf.

13. Досвід переживання пандемії COVID-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка. Матеріали онлайн-семінарів “Досвід карантину: дистанційна психологічна допомога і підтримка”, 23 квітня 2020 року, та “Дистанційні психологічні дослідження в умовах пандемії COVID-19 і карантину”, 15 травня 2020 року / під наук. ред. М.М. Слюсаревського, Л.А. Найдьонові, О.Л. Вознесенської. Київ : ІСПП НАПН України, 2020. 121 с. URL: https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/Static/dosvid_onl-sem_23-04-20_and_15-05-20_ncov19.pdf.
14. Водопьянова Н.Е. Психодиагностика стресса. Санкт-Петербург : Питер, 2009. 336 с.
15. Божок Н.О. Психологічні особливості копінг-стратегій у фруструючих ситуаціях в юнацькому віці. *Психолого-педагогічні проблеми соціалізації особистості* : збірник наукових праць. Вінниця : ВОППОП, 2013.
16. Folkman S., Lazarus R.S. Coping as a mediator of emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1988. No. 54(3). Pp. 466–475.
17. Байер О. Походження, зміст та форми виявлення гумору як ресурсу психологічного подолання. URL: https://www.researchgate.net/publication/322489052_Pohodzenna_zmist_ta_formi_viavlenna_gumoru_ak_resursu_psihologicnogo_podolanna.
18. Зайва О.О. Особливості використання почуття гумору як ресурсу психологічного подолання : автореф. дис. ... канд. псих. наук : 19.00.01. Харків, 2005. 19 с.
19. Абдуллаева М.М. Возможности юмора как регулятора стресса. *Прикладная юридическая психология*. 2009. № 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vozmozhnosti-yumora-kak-regulyatora-stressa>.
20. Bischetti L., Canal P., Bambini V. Funny but aversive: A large-scale survey of the emotional response to COVID-19 humor in the Italian population during the lockdown. URL: <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2020.102963>.
21. Кліманська М.Б., Галецька І.І. Українська адаптація короткого п'ятифакторного опитувальника особистості TIPI (TIPI-UKR). *Psychological Journal*. 2019. Vol. 5, Issue 9. Pp. 57–74. URL: https://www.researchgate.net/publication/336237860_UKRAINAIN_ADAPTATION_OF_THE_SHORT_FIVE_FACTOR_PERSONALITY_QUESTIONNAIRE_TIPI_TIPI-UKR.
22. Иванова Е.М., Митина О.В., Зайцева А.С., Стефаненко Е.А., Еникопов С.Н. Русскоязычная адаптация опросника стилей юмора Р. Мартина. *Теоретическая и экспериментальная психология*. 2013. Т. 6, № 2. URL: <http://tepjournal.ru/images/pdf/2013/2/07.pdf>.
23. Смаджа Е. Сміх. Біологія, психіка, культура. Київ : Видавництво Анетти Антоненко; Київ : Ніка-Центр, 2017. 160 с.

THE ATTITUDE OF YOUNG PEOPLE TO “QUARANTINE” MEMES IN CONNECTION WITH THE DOMINANT STYLE OF HUMOR AND PERSONAL DISPOSITIONS

Olena Chertkova

*Ivan Franko National University of Lviv
1, Universytetska str., Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: olena.chertkova@lnu.edu.ua*

Sofiya Choliy

*Ivan Franko National University of Lviv
1, Universytetska str., Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: softya.choliy@lnu.edu.ua*

Oksana Senyk

*Ukrainian Catholic University,
17, Svetsitsky str., Lviv, Ukraine, 79011
e-mail: osenyk@ucu.edu.ua*

The purpose of the presented research was to study the youth's attitudes toward "quarantine" jokes in regard to the COVID-19 pandemic, given the dominant humor style of the participants and their basic personality traits. The study sample comprised of 119 participants, 79.9% of them women. The participants were given the stimulus material – seven blocks of "quarantine" memes on the topics of general panic and self-suggestion during quarantine, mass buying of "essential goods", changes in life and work under quarantine restrictions etc. To assess the humorousness of each thematic block, the author's questionnaire was used, which consisted of eight questions tested for homogeneity. The results of the a-Cronbach test revealed a coefficient of homogeneity from 0.81 to 0.87, depending on the thematic block of memes. To study the basic personality traits, a short five-factor personality questionnaire TIPI "TIPI-UKR" was used in the adaptation of M. Klimanska and I. Galetska; to study individual humor styles – R. Martin's questionnaire was used, which allows to measure the level of affiliative, self-supporting, aggressive and self-deprecating humor styles. It was found that the assessment of the humorousness of jokes on various "quarantine" topics is associated with such styles of humor as self-supporting, aggressive and self-deprecating, whereas the affiliative humor style, which does not involve the use of sarcasm and cynical jokes, is not associated with a positive assessment of "quarantine" memes. For dispositional characteristics, positive relationships were found with certain thematic blocks of "quarantine" memes: emotional stability, extraversion and openness to experience were associated with a positive assessment of jokes about general panic and self-suggestion, extraversion was also associated with positive assessment of jokes about life change in conditions of quarantine restrictions (transition to remote format), and consciousness – with positive assessment of jokes about personal hygiene and self-isolation. There were no statistically significant associations between agreeableness and the assessment of the humorousness of "quarantine" memes. To conclude, the evaluation of memes as humorous is related to those individual styles of humor and personal traits, which resonate with the theme of "quarantine jokes".

Key words: humor styles, personality traits, "quarantine" humor, COVID-19, attitude toward memes.